

**FITXA IDENTIFICATIVA****DADES DE L'ASSIGNATURA****Codi:** 46778**Nom:** Metodologia per a la investigació literària i teatral hispanica I: l'escriptura de la memòria a Espanya**Cicle:** Màster Universitari Oficial**Crèdits ECTS:** 6**Curs acadèmic:** 2025-26**TITULACIONS**

Titulació	Centre	Curs	Període
2267 - M.U. Estudis Hispànics Avançats: Aplicacions i Investigació	Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació	1	Anual

**MATÈRIES**

Titulació	Matèria	Caràcter
2267 - M.U. Estudis Hispànics Avançats: Aplicacions i Investigació	Metodologia per a la investigació literària i teatral hispanica I: l'escriptura de la memòria a Espanya	OPTATIVA

**COORDINACIÓ**

LLUCH PRATS JAVIER

PERIS BLANES JAUME

**RESUM**

En el pla d'estudis del Títol de Màster, aquesta assignatura s'integra en l'itinerari II (Literatura Espanyola i Teatre Hispànic) i en l'itinerari III (Formació Hispanística).

Aquesta assignatura té com a objectiu principal introduir a l'estudiant en la recerca d'un fenomen determinant de la cultura i de la literatura contemporànies, tant a Espanya com a Amèrica Llatina: l'emergència, dins del procés de canvi cultural de finals del segle XX i primeres dècades del segle XXI, d'una escriptura de la memòria històrica. S'estudiaran els aspectes teòric-conceptuals associats a la memòria històrica i a la narrativa com a instrument de memòria, el procés històric en què es produeix, i un corpus narratiu especialment representatiu. La perspectiva no serà la de la constatació del fenomen, ni la de la seua observació acumulativa, sinó la de les confrontacions dins de la memòria històrica, les diferències, les pugnes, les transformacions o les substitucions, dins d'un camp que s'ha descrit convencionalment com a homogeni, descurant la seua diversitat i els seus conflictes. L'assignatura es centra en la memòria històrica d'alguns processos històrics traumàtics en diferents països, i presta una especial atenció a la confrontació de les narratives de la memòria de gènere i de les diferents generacions que es succeeixen en el període, des de la generació dels protagonistes-testimonis fins a la del canvi de



mil·lenni.

Tal com es detalla en el volum de treball, les classes teòriques es complementen amb classes pràctiques. A aquestes activitats formatives de caràcter presencial s'afegeix la participació en conferències i seminaris organitzats pel Departament de Filologia Espanyola.

Aquesta assignatura té en compte els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), especialment el 16, que pretén promoure societats pacífiques i inclusives.

## CONEIXEMENTS PREVIS

### RELACIÓ AMB ALTRES ASSIGNATURES DE LA MATEIXA TITULACIÓ

No s'ha especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

### ALTRES TIPUS DE REQUISITS

La matriculació d'aquesta assignatura requerix que l'estudiant també curse Metodologia per a la investigació literària i teatral hispanica II: actor i pràctica escènica en els Segles d'Or.

## COMPETÈNCIES / RESULTATS D' APRENENTATGE

-

Posseir i comprendre coneixements que aportin una base o oportunitat de ser originals en el desenvolupament i / o aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.

Que els estudiants posseïsquen les habilitats d'aprenentatge que els permeten continuar estudiant d'una forma que haurà de ser en gran manera autodirigida o autònoma.

Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seua capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.

Que els estudiants sàpiguen comunicar les conclusions (i els coneixements i les raons últimes que les sustenten) a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.

Ser capaços d'adquirir i aplicar coneixements sobre les tècniques i els procediments d'escriptura acadèmica.

Ser capaços d'adquirir i transmetre coneixements sobre les èpoques, els moviments, els corrents de pensament, els temes i els problemes propis de l'àmbit de la filologia hispanica.

Ser capaços d'analitzar críticament i d'explicar textos, elegint la metodologia filològica específica en funció del públic potencial a què s'adrecen

Ser capaços d'aplicar en entorns professionals els coneixements i destreses adquirits, i d'analitzar el conjunt de variables que intervenen en l'encreuament entre teoria i pràctica, captant conflictes i negociant



solucions, en el marc del diàleg i de la defensa de drets i obligacions, amb criteris deontològics i laborals.

Ser capaços d'elaborar un projecte en l'àmbit d'estudi del màster i presentar els seus resultats, per mitjà d'un discurs elaborat i coherent.

Ser capaços d'emprar els recursos institucionals, els grans instruments científics, les tècniques, les bases de dades i biblioteques, la bibliografia, les revistes especialitzades i els nous recursos proporcionats per les TIC en l'àmbit d'estudi.

Ser capaços d'exercir un treball en equip, fomentant les relacions interpersonals, el diàleg, el respecte a l'altre i la no discriminació, ni lingüística ni social.

Ser capaços de debatre les idees de diferents teories en l'àmbit de la filologia hispanica i analitzar críticament les seues aportacions, amb la finalitat de contextualitzar els seus assoliments i contrastar-los amb els coneixements adquirits

Ser capaços de desenvolupar la docència i la investigació en matèries de filologia hispanica

Ser capaços de llegir críticament textos i d'analitzar-los i explicar-los pel que fa a les claus del debat cultural de l'època històrica en què aquests textos s'inscriuen.

Ser capaços de realitzar una lectura crítica, analítica i competent de tota mena de textos filològics hispanics, en funció d'un mètode d'anàlisi adequada a aquests, mitjançant el qual siga possible extraure totes les seues implicacions, tant de forma com de contingut

## DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

### 1. Escriitures de la memòria en Amèrica Llatina

#### 1.1. Cultura, violència i memòria

Els marcs socials de la memòria. Violència d'Estat, trauma social i memòria cultural. La memòria, entre els moviments socials i la cultura. Memòria i indústria cultural.

#### 1.2. Escriitures testimonials de la repressió militar: el cas xinès

Les dictadures dels setanta: terrorisme d'Estat, doctrina del shock i l'experimentació neoliberal. L'escriitura testimonial davant l'univers concentracionari i el poder desaparidor. Heterogeneïtat de l'enunciació testimonial: narrativa, poètica i visual.

#### 1.3. Escriitures ficcionals de la desaparició forçada: el cas argentí

La desaparició com trencament del sentit social. Representar la desaparició: formes i poètiques de l'absència, del buit i del dol en suspens.

#### 1.4. Polítiques i estètiques de la memòria en les postdictadures del Cono Sud

Polítiques de la memòria i justícia transicional. Formes de la memòria en la globalització. L'era del testimoni i la industrialització de la memòria.

Del testimoniatge a l'autoficció: l'esclat autoficcional en la dècada del 2000 i les memòries de segona generació. La memòria com a ficció i la ficcionalització de la història. Retòriques del jo traumat i dels



processos de rememoració. La memòria de la violència entre allò polític i allò íntim.

#### 1.5. Representar les noves violències d'estat a Amèrica Llatina

La cultura davant les noves formes de violència: Colòmbia, Mèxic i les noves violències postestamentals. De la desaparició originària a la desaparició social.

Infraciutats. Narrar, pensar, imaginar el barraquisme, favelització i noves formes d'exclusió. Un món de monstres i apocalipsis. Ficcions immunitàries i monstruoses de la catàstrofe social.

## **2. Escriitures de la memòria en Espanya**

2.1. El canvi cultural de la fi de segle/final de mil·lenni. L'emergència d'una escriptura de la memòria històrica i el canvi cultural a la vora del mil·lenni. Els conceptes fonamentals de la memòria.

2.2. L'escriptura de la memòria des d'Espanya i a propòsit de la Guerra Civil. L'esborrament de la memòria col·lectiva. Els comptes pendents d'Espanya amb el seu passat. El nou segle i l'allau de la memòria històrica. La gènesi d'un discurs crític. La querella contra la Transició. El debat intel·lectual en la societat civil.

2.3. Generacions i memòria. El rol de les generacions en l'escriptura de la memòria de la guerra. La confrontació generacional i altres confrontacions: de gènere, de classe, de nacionalitat. La delimitació i caracterització de les diferents generacions. Es pot parlar de postmemòria a Espanya? El retrobament en la Transició amb l'Espanya Pelegrina.

2.4. La narrativa de la memòria històrica de la Guerra Civil i les diferents generacions: La generació dels protagonistes i testimonis oculars. La generació dels xiquets de la guerra. La generació de la Transició. La generació dels nets de la guerra. Les noves generacions.

2.5 El balanç de l'escriptura de la memòria: La periodització de l'escriptura de la memòria de la guerra. Els models dominants. Les opcions alternatives.

Aquests continguts es reflectiran en els següents resultats d'aprenentatge.

Analitzar el paper d'un text en els enfrontaments de memòria contemporània tant a Espanya com a Amèrica Llatina, considerant els elements interns de la seua escriptura i la seua relació amb altres discursos socials i culturals participants en debats i lluites contemporànies al voltant de la memòria històrica.

Comprendre i aplicar diversos models heurístics de teoria i metodologia d'investigació dins de la historiografia literària hispana, i ser capaç de connectar-los amb entorns relacionats o nous, interdisciplinaris.

Participar en la formulació de judicis independents, reflexionant sobre la seva verificabilitat o limitacions en



la seua aplicació dins de la institucionalització acadèmica de la literatura hispànica i en les responsabilitats socials, patrimonials, ètiques o de perspectiva de gènere.

Debatre i comunicar les conclusions de reflexions o judicis (basats en coneixements adquirits i raonats) a públics tant especialitzats com no especialitzats d'una manera clara i precisa.

Conèixer i utilitzar els recursos institucionals i les tècniques i instruments científics, tant els tradicionals (bases de dades, bancs d'imatges, bibliografies, hemeroteques, biblioteques o documentació i centres museogràfics) com els proporcionats per les TIC en l'àmbit de la literatura hispànica.

Analitzar i revisar críticament textos literaris, aplicant la metodologia específica en funció del públic objectiu.

Relacionar els coneixements, els mètodes d'anàlisi i les tècniques de la literatura hispànica amb els diferents projectes i línies de recerca d'equips de l'àmbit de la literatura, per tal de dur a terme una recerca específica en aquest marc.

Redactar treballs que introdueixen la teoria i la metodologia d'investigació, anotant-los i documentant les seues fonts bibliogràfiques o documentals d'acord amb les normes acadèmiques estandaritzades.

Adquirir habilitats de cerca i gestió de fonts historiogràfiques, crítiques i metodològiques relacionades amb els textos literaris contemporanis, observant sempre la transversalitat del fenomen literari en el seu conjunt: ideologia dominant, sociologia, història cultural, producció artística, peculiaritats epistemològiques del text literari, especificitat retòrica i poètica, etc.

Identificar la transversalitat, estenent-se a l'estudi d'aquesta producció en el seu context peninsular, europeu i global, i en la seua correspondència intel·lectual amb produccions artístiques i culturals paral·leles, amb la multiculturalitat com a tema central a partir del segle XXI.

## VOLUM DE TREBALL (HORES)

### ACTIVITATS PRESENCIALS

Activitat	Hores
Teoria-Pràctiques	40,00
<b>Total hores</b>	<b>40,00</b>

### ACTIVITATS NO PRESENCIALS

Activitat	Hores
Assistència a altres activitats	6,00
Elaboració de treballs individuals o en grup	0,00
Estudi i treball autònom	104,00
Preparació de classes	0,00
Preparació d'activitats d'avaluació	0,00
Resolució de casos pràctics	0,00
<b>Total hores</b>	<b>110,00</b>



## METODOLOGIA DOCENT

Lliçó magistral (exposició de continguts a partir de desenvolupaments teòrics) amb diferents recursos (textos, audiovisuals, etc.)

Classes pràctiques participatives (exercicis, exposicions, debats, test, etc.), realitzades en grup i/o de manera individual.

Usos de procediments i estratègies deductius en l'aplicació del coneixement adquirit: detecció i resolució de problemes, activitats de manera individual o en grup (exercicis, lectura i comentari crític de diferents textos, realització de treballs escrits i/o exposició oral dels resultats, etc.) a partir de l'exposició prèvia de continguts.

Usos de procediments i estratègies inductius en l'aplicació del coneixement adquirit: detecció i resolució de problemes, activitats de manera individual o en grup (exercicis, lectura i comentari crític de diferents textos, realització de treballs escrits i/o exposició oral dels resultats, etc.) a partir de directrius bàsiques per a formular un desenvolupament teòric posterior.

## AVALUACIÓ

Valoració de la participació activa a l'aula i/o en les tutories (exercicis, lectures, activitats, debats, exposicions, etc.). 20%. Fins a 2 punts. No recuperable en segona convocatòria (activitat presencial a l'aula). Es mantindrà la nota en la segona convocatòria.

Valoració dels treballs escrits, assajos, exercicis pràctics, tasques, qüestionaris, etc., en hores no presencials, que demostren les competències adquirides. Treballs i presentacions pràctiques lligats al curs de les classes i els materials d'estudi. 80 %. Fins a 8 punts. Es realitzaran al llarg del curs i tindran dates de lliurament fixes i improrrogables. Recuperable en segona convocatòria.

L'honestedat intel·lectual és vital en les comunitats acadèmiques, i per a la justa avaluació del treball de l'estudiantat. Tots els treballs presentats en aquest curs han de ser d'autoria original. No s'admetran treballs en els quals es faça ús de col·laboració fraudulenta o la composició amb l'ajuda d'intel·ligència artificial (ChatGPT o altres), excepte si la seua utilització forma part dels continguts de l'assignatura i està autoritzada pel professorat que la imparteix.

Tant en les proves com en les activitats, s'exigirà correcció ortogràfica, gramatical i lèxica. Cada incorrecció comportarà una reducció de la qualificació obtinguda, que pot arribar a suposar un suspens.

El sistema general de qualificacions seguirà la normativa de la Universitat de València aprovada pel Consell de Govern del dia 30 de maig de 2017. ACGUV 108/2017.

## BIBLIOGRAFIA



**BÁSICA**

AGAMBEN, Giorgio (2000): *Lo que queda de Auschwitz. El archivo y el testigo. Homo sacer III*, Valencia, Pre-Textos.

AGUILAR, Paloma (2008): *Políticas de la memoria y memorias de la política*. Madrid, Alianza Editorial. Hispania Nova. Revista de Historia Contemporánea (2006/7). Dossier sobre Generaciones y memoria de la represión franquista: un balance de los movimientos por la memoria. N.º 7. <http://hispanianova.rediris.es>

CALVEIRO, Pilar (1998): *Poder y desaparición. Los campos de concentración en Argentina*, Buenos Aires, Colihue.

CALVEIRO, Pilar (2012): *Violencias de Estado: la guerra antiterrorista y la guerra contra el crimen como medios de control global*, Buenos Aires, Siglo veintiuno editores.

DA SILVA CATELA, Ludmila (2001): *No habrá flores en la tumba del pasado: la experiencia de reconstrucción del mundo de los familiares de desaparecidos*, Al Margen, Ediciones.

GATTI, Gabriel (2011): *Identidades desaparecidas: Peleas por el sentido en los mundos de la desaparición forzada*, Buenos Aires, Prometeo libros.

GRACIA, Jordi y RÓDENAS, Domingo (2011): *Derrota y restitución de la Modernidad, 1930-2010*, en Mainer, J. C. dir., *Historia de la literatura española*, Barcelona, Crítica.

HALBWACHS, Maurice (1949): *La Mémoire collective*, Paris, Presses Universitaires de France.

HANSEN, Hans Lauge y CRUZ SUÁREZ, Juan Carlos (2012): *La memoria novelada. Hibridación de géneros y metaficción en la novela española sobre la guerra civil y el franquismo (2000-2010)*, Frankfurt, Peter Lang.

HIRSCH, Marianne (2012): *La generación de la Posmemoria*, Madrid, Carpe Diem, 2015.

JELIN, Elizabeth (2002): *Los trabajos de la memoria*, Madrid, Siglo XXI.

NICHOLS, Geraldine (1992): *Descifrar la diferencia. Narrativa femenina de la España contemporánea*, Madrid, Siglo XXI.

OLEZA, Joan (2012): *Trazas y bazas de la Modernidad. Ensayos desde el cambio cultural*, La Plata, Ediciones del lado de acá.



OLEZA, Joan (ed.) (2023): *Claves ibéricas de la Guerra Civil. Memorias y narrativas*, Sevilla, Renacimiento, col. Iluminaciones.

PERIS BLANES, Jaume (2005): *La imposible voz. Memoria y representación de los campos de concentración en Chile: la posición del testigo*. Santiago de Chile, Cuarto Propio

REATI, Fernando (1992): *Nombrar lo innombrable: Violencia política y novela argentina: 1975-1985*, Buenos Aires, Legasa.

RICHARD, Nelly (1998): *Residuos y metáforas. (Ensayos de crítica cultural sobre el Chile de la Transición)*, Santiago de Chile, Cuarto Propio.

SÁNCHEZ ZAPATERO, Javier (2009): *El compromiso de la memoria: un análisis comparatista. Max Aub en el concepto europeo de la literatura del exilio y de los campos de concentración*, Salamanca. Ediciones Universidad de Salamanca.

SARLO, Beatriz (2007): *Tiempo pasado. Cultura de la memoria y giro subjetivo. Una discusión*, Buenos Aires, Siglo XXI.

SEGATO, Rita Laura (2008): «La escritura en el cuerpo de las mujeres asesinadas en Ciudad Juárez: territorio, soberanía y crímenes de segundo estado», *Debate feminista* 37: 78-102.

SOLDEVILA, Ignacio (1980): *La novela desde 1936*, Madrid, Alhambra.

STREJILEVICH, Nora (2006): *El arte de no olvidar. Literatura testimonial en Chile, Argentina y Uruguay entre los 80 y los 90*. Buenos Aires, Catálogos.

## COMPLEMENTÀRIA

### SOBRE LA TEORIA DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA

HALBWACHS, Maurice (1949): *La Mémoire collective*, Paris, Presses Universitaires de France.

HIRSCH, Marianne (2012): *La generación de la Posmemoria*, Madrid, Carpe Diem, 2015.

JELIN, Elizabeth (2002 [2000]): *Los trabajos de la memoria*, Madrid, Siglo XXI.



SOBRE ESPANYA Y LA MEMÒRIA HISTÒRICA

AGUILAR, Paloma (2008): *Políticas de la memoria y memorias de la política*, Madrid, Alianza Editorial.

*Hispania Nova. Revista de Historia Contemporánea* (2006-2007): Dossier sobre Generaciones y memoria de la represión franquista: un balance de los movimientos por la memoria. n.º 7. <http://hispanianova.rediris.es>

SOBRE LAS NARRATIVAS DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA DE LA GUERRA CIVIL

HANSEN, Hans Lauge y CRUZ SUÁREZ, Juan Carlos (2012): *La memoria novelada. Hibridación de géneros y metaficción en la novela española sobre la guerra civil y el franquismo (2000-2010)*, Frankfurt, Peter Lang.

SÁNCHEZ ZAPATERO, Javier (2009): *El compromiso de la memoria: un análisis comparatista. Max Aub en el contexto europeo de la literatura del exilio y de los campos de concentración*, Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca.

SOBRE LA NOVEL·LA ESPANYOLA CONTEMPORÀNIA

GRACIA, Jordi y RÓDENAS, Domingo (2011): «Derrota y restitución de la Modernidad, 1930-2010», en Mainer, J. C. (dir.), *Historia de la literatura española*. Barcelona, Crítica.

NICHOLS, Geraldine (1992): *Descifrar la diferencia. Narrativa femenina de la España contemporánea*, Madrid, Siglo XXI.

OLEZA, Joan (2012): *Trazas y bazas de la Modernidad. Ensayos desde el cambio cultural*, La Plata, Ediciones del lado de acá.

SOLDEVILA, Ignacio (1980): *La novela desde 1936*, Madrid, Alhambra.

SOBRE ESCRIPTURA TESTIMONIAL I UNIVERS CONCENTRACIONARI

AGAMBEN, Giorgio (2000): *Lo que queda de Auschwitz. El archivo y el testigo. Homo sacer III*, Valencia, Pre-Textos.

STREJILEVICH, Nora (2006): *El arte de no olvidar. Literatura testimonial en Chile, Argentina y Uruguay entre los 80 y los 90*, Buenos Aires, Catálogos.



PERIS BLANES, Jaume (2005): *La imposible voz. Memoria y representación de los campos de concentración en Chile: la posición del testigo*, Santiago de Chile, Cuarto Propio.

#### SOBRE MEMÒRIA, VIOLÈNCIA I DESAPARICIÓ EN CHILE I ARGENTINA

CALVEIRO, Pilar (1998): *Poder y desaparición. Los campos de concentración en Argentina*, Buenos Aires, Colihue.

DA SILVA CATELA, Ludmila (2001): *No habrá flores en la tumba del pasado: la experiencia de reconstrucción del mundo de los familiares de desaparecidos*, Al Margen, Ediciones.

GATTI, Gabriel (2011): *Identidades desaparecidas: Peleas por el sentido en los mundos de la desaparición forzada*. Buenos Aires, Prometeo libros.

REATI, Fernando (1992): *Nombrar lo innombrable: Violencia política y novela argentina: 1975-1985*, Buenos Aires, Legasa.

RICHARD, Nelly (1998): *Residuos y metáforas. Ensayos de crítica cultural sobre el Chile de la Transición*, Santiago de Chile, Cuarto Propio.

SARLO, Beatriz (2007): *Tiempo pasado. Cultura de la memoria y giro subjetivo. Una discusión*, Buenos Aires, Siglo XXI.

#### SOBRE LES NOVES VIOLÈNCIES EN AMÈRICA LLATINA

CALVEIRO, Pilar (2012): *Violencias de Estado: la guerra antiterrorista y la guerra contra el crimen como medios de control global*, Buenos Aires, Siglo veintiuno editores.

SEGATO, Rita Laura (2008): «La escritura en el cuerpo de las mujeres asesinadas en Ciudad Juárez: territorio, soberanía y crímenes de segundo estado», *Debate feminista*, 37, 78-102.